

A depresszió kognitív viselkedésterápiája

Semmelweis Egyetem ÁOK
Klinikai Pszichológia Tanszék

**Klinikai szakpszichológusi szakképzés
III. évf.**

Ajtay Gyöngyi
ajtay.gyongyi@gmail.com

Etiológiai háttér

Multikauzális: bio - pszicho - szociális tényezők

- ◆ biokémiai tényezők (noradrenalin, szerotonin deficit)
- ◆ genetikai hatások
- ◆ Pszichodinamikus elm: tárgyvesztés, düh önmaga ellen
- ◆ Tanulásemélet: tanult tehetetlenség , hiányos szociális készségek
- ◆ **Kognitív modell:**
  - információfeldolgozási zavar, kognitív torzítások
  - problémamegoldási képességek alacsony szintje
  - túláltalánosított önéletrajzi emlékezet

A depresszió kognitív modellje

Negatív kognitív triád (A Beck, 1976)

◆ negatív önkép

„Rossz vagyok”
„Nem vagyok fontos”
„Senki nem szeret”

◆ negatív világnézet

„Az élet is rossz”
„Az emberekre nem lehet számítani”

◆ negatív jövőképek

„Semmi sem fog sikerülni”

REMÉNYTELENSÉG

- ◆ a depresszió kognitív faktora
- ◆ a jövőre vonatkozó negatív szemléletmód
- ◆ az öngyilkosság legfontosabb prediktora

A depresszió minden fajtájában az öngyilkosság gyakoribb mint az átlagnépességben.

A kezeletlen depressziós betegek öngyilkossági rizikója 30-35-szöröse az átlagpopulációénak.

A kezeletlen vagy nem megfelelően kezelt depressziós személyek több mint 25%-a szuicidál.

A szuicidiumot elkövetők 60-80%-a szenved major depresszióban.

(Rihmer, 2015)

Korai élmények

Negatív szocializációs hatások
Traumatizáció, veszteségélmények

↓
Sémák

Szerethetőség, elfogadhatóság
Kompetencia
Biztonságérzet

↓
Attitűdök

Teljesítmény, perfekcionizmus,
alárendelőds, túlzott felelősségvállalás

↓
Kritikus események

Veszteségélmények

↓
Sémák, attitűdök aktiválódnak

Korai élmények

Anya fizikai és érzelmi elérhetetlensége
Apa nem vállalja
Tanító nénire csimpaszkodna
Nevelőapa meghal

Sémák

Egyedül vagyok
Senki nem szeret
Nem vagyok fontos senkinek

Attitűdök

Akkor vagyok elfogadható, ha jól végzem a feladataimat.
Ha másoknak segítek, én is kapok cserébe szeretetet.
Ha nem akarok túl sokat, a férfiaknak is kellek.

Kompenzáló stratégia

Segítés, alárendelődés, gondoskodás anyáról

Kritikus események

Nyugdíjazás, barátnő elutasítása

Sémák, attitűdök aktiválódnak

Kiváltó helyzet: barátnő elutasítása

NAG

„Egyedül vagyok, senkinek nem vagyok fontos”

„Semmit nem ér az életem”

„Ha meghalnék, fel se tűnne senkinek”

viselkedés

passzivitás,
magába zuhan

érzések

szomorúság
fájdalom

testi tünetek

izületi fájások
alvászavar, étvágytalanság

Kiváltó helyzet: barátnő elutasítása

NAG

„Egyedül vagyok, senkinek nem vagyok fontos”

„Semmit nem ér az életem”

„Ha meghalnék, fel se tűnne senkinek”

viselkedés

passzivitás,
magába zuhan

érzések

szomorúság
fájdalom

testi tünetek

izületi fájások
alvászavar, étvágytalanság

Pszichoterápiás diagnózis

Motiváció, introspekció, érzelmi terhelhetőség, alkalmasság

Terápiás cél

„Elakadtam, összekuszálódtam”

A jelen állapot kialakulásának megértése (hosszmetszeti kép)

Veszteségek feldolgozása

A depressziós állapot fenntartó tényezői (keresztmetszeti kép)

Jövőkép

Terápiás módszer : személyközpontú + kognitív

FNE mint terápiás közeg → **önelfogadás segítése**

Empátia, empátiás verbalizáció → **érzések**

megélése, verbalizációja, integrálása

Konceptualizálás → **kialakító tényezők strukturálása**

K átstrukturálás → **depressziós állapot oldása**

A KVT menete

1. Szocializálás – keresztmetszeti kép, gondolatnapló, aktivitásnapló (ügyesség, elégedettség)
2. Konceptualizálás – hosszmetzeti kép
3. Viselkedésaktiváció – kellemes tevékenységek
4. Kognitív átstrukturálás
5. Diszfunkcionális attitűdök feltérképezése
6. Visszaesések megelőzése

Kognitív átstrukturálás

Verbális megkérdőjelezés – VALÓSÁGVIZSGÁLAT

- ◆ Milyen bizonyítékok támasztják alá a NAG-okat?
- ◆ Mi szól az elképzelés ellen?

1. Kognitív torzítás: alternatív helyzetértékelés – emocionális megkönnyebbülés

2. Reális stressz: cél a probléma megoldása

„Mi a legrosszabb, ami történhet? Mit tenne ebben az esetben?”

3. Veszteség, gyász esetén: „Az élet értelmetlen”

„Mit mondanék egy barátomnak, ha hasonló helyzetben lenne?”

az eredeti érzés újraértékelése

Milyen gondolkodási hibákat követek el?

Kognitív torzítások

- ◆ Minden vagy semmi alapon gondolkodom?
- ◆ A gyengeségeimre koncentrálok és elfelejtem az erősségeimet?
- ◆ Olyasvalamiért hibáztatom magam, ami nem is az én hibám?
- ◆ Azt várom el magamtól, hogy tökéletes legyek?
- ◆ Lehet, hogy csak a dolgok sötét oldalát veszem észre?
- ◆ Túlbecsülöm a katasztrófák bekövetkezésének esélyét?
- ◆ Eltúlzom az események jelentőségét?
- ◆ Ragaszkodom ahhoz, ahogy a dolgoknak lenniük kellene, ahelyett, hogy elfogadnám őket úgy, ahogy vannak?

Kognitív átstrukturálás

Helyzet	Érzés	NAG	Bizonyíték mellette	Bizonyíték ellene	Alternatív gondolat
A barátnő nem veszi fel a telefont	Szomorúság 80%	Senkinek nem vagyok fontos. Semmit nem ér az életem.	A férfiak nem maradtak mellettem. A barátnő is elutasít. A munkahelyemről elküldtek.	2 régi barát azért kitartott mellettem. A keresztlányom is felhív időnként. Anyai is törődik velem a maga módján.	<u>Nincs kizárólagos kapcsolatom, de néhány embernek jelentek valamit.</u>

Diszfunkcionális attitűdök módosítása

Feltételezések, szabályok :

„Ha nem állítom magam elé a legmagasabb mércét, másodrendű ember leszek”

„Képesnek kell lennem arra, hogy mindenki elégedett legyen velem”

„Ha segítséget kell kérnem, azt jelenti, hogy gyenge vagyok”

teljesítmény, elfogadás, kontroll

- ◆ sokszor nem tudatosak, megfogalmazatlanok, nehezen változtathatók
- ◆ a személyiségfejlődés során sajátítja el az egyén,
- ◆ a már kialakult maladaptív sémákkal való megküzdést szolgálták (funkcionálisak voltak)

Verbális megkérdőjelezés

Tényleg csak akkor fogadják el az embert, ha mindig tökéletesen teljesít?

Perfekcionizmus

Előny

- jó jegyet kap
- témavezető megdicséri
- csoporttársak „csodálják”
- anya is büszke rá
- „megmutatom” a volt férjemnek

Hátrány

- állandóan halogat
- elvesztődik a részletekben
- mindig kiborul
- félét is halasztott ezért
- nincs ideje a barátjára
- ingerült a szüleivel
- apa úgysem veszi észtre a jó jegyet

Öngyilkos magatartás - egészségügyi ellátás

<u>Megelőző 1 évben</u>		<u>Megelőző 4 hétben</u>
25-35%	pszichiátriai ellátás	10-20%
70-75%	házi orvos	40-45%

A szuicid kísérlet előtt a páciens gyakran ad jelzést környezetére felé

Cry for help (Farberow és Scheidman, 1961)

A javuló tendencia ellenére - még mindig hiányos a depresszió felismerése a házi orvosi gyakorlatban

30-40% szorongás és depresszió

komorbid testi betegségek!

Öngyilkos magatartás - egészségügyi ellátás

Hangulatzavarok korai felismerése!

- első néhány hónapban magas a szuicid veszély

Kezelt betegek szuicid kockázata:

- osztályos felvételt követő néhány nap
- elbocsátást követő 3 hónapban

Fokozott obszerváció

Pszichiáter, házi orvos, család

A Ringel-féle preszuicidális szindróma (1969)

1. Fokozódó dinamikus beszűkülés

- a személy érdeklődése és motivációi a külvilág iránt lecsökkennek, interperszonális beszűkülés
- érzelmi beszűkülés

2. Agresszió gátlás

- az egyre fokozódó agresszív indulat nem tud megnyilvánulni, fokozódó frusztráció
- harag önmaga ellen irányul

3. Menekülés a fantáziavilágba

- pszichés energiák az öngyilkosság tervére irányulnak
- fantáziák a környezet megbüntetésére (paraszuicidium)

Krízisintervenció

Klinikai interjú: veszélyállapot fokozatai

Öngyilkossági fantáziák, gondolatok

Vágy arra, hogy „a személy ne éljen”

Szuicid tervek, módszerek kitalálása

Konkrét előkészületek (gyógyszer lőfegyver, búcsúlevél)

Objektív becslőskálák : Reménytelenség Skála,
Beck Depresszió Kérdőív (2, 9 tételek)
Szuicid Gondolatok Skála

Milyen rizikótényezők teljesülnek?

Vannak-e protektív tényezők?

Krízisintervenció

- Azonnaliság, elérhetőség
- Elfogadó, támogató attitűd - Emberi odafordulás
- Késleltetett konfrontáció
- „Itt és most” helyzet
- Érzelmek, indulatok szabad áramlása
- Problémaorientáció – terapeuta aktív, direktív (konkrét helyzetértékelés, megoldási javaslatok)

Krízisintervenció

Az öngyilkossági készlet módosítása

- elhalasztás
- áthidalások az ülések között (szuicid szerződés)
- pro-kontra érvek
- problémamegoldás

- **Cél:** beszűkültség oldása másként lássa a helyzetét

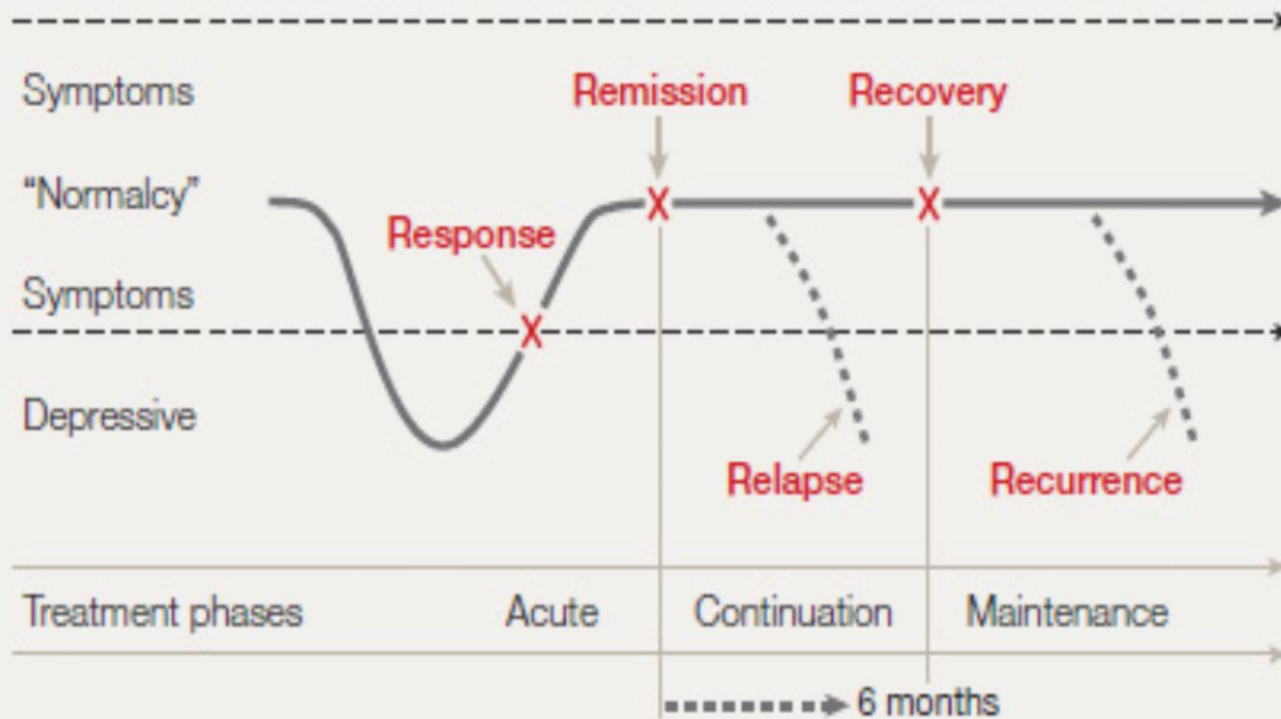

Reménytelenség oldása (Úgysem tudok változtatni)

- ◆ Reménytelenség konceptualizálása mint depresszív „csőlátás” eredménye
- ◆ Reménytelenség megkérdőjelezése
- ◆ Perspektíva kiterjesztése: múlt-jövő, ellentmondások előidézése a személy elképzelései, tervei között

Krónikus depresszió és relapszus

A krónikus depresszió lefolyása (Segal et al. 2012)

Krónikus állapotok, relapszusok

1. hullám:

Standard kognitív terápia –12-20 ülés

szorongásos zavarok, hangulatzavarok

Ma : transzdiagnosztikus modellek

2. hullám

Sématerápia (Young, 1990)

Dialektikus viselkedésterápia (Linehan, 1993)

3. hullám

Metakognitív terápia (Wells, 2002)

Mindfulness módszerek : MBSR, MBCT (Kabat Zinn, 1990)

Elfogadás és elköteleződés terápiák (Hayes, 2004)

A kognitív folyamatok szintjei

Meta-szint

A rumináló elme

Kognitív-szint

A pesszimista elme

Hogyan gondolkodunk?

A gondolkodás specifikus mintázata

Metakognitív tevékenység
aggodalmaskodás, tépelődés

Metakognitív terápia

Mindfulness alapú terápiák

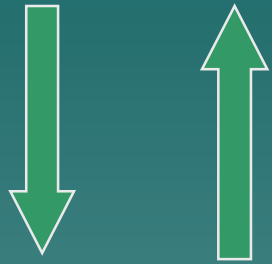
Mit gondolunk?

A gondolkodás tartalma

NAG, kognitív torzítások,
diszfunkcionális attitűdök,
sémák

Kognitív terápia

Meta-szint

„Miért érzem magam ennyire rosszul?”
„Mi van ha soha nem múlik el ez az állapot?”
„Nem is tudok másra gondolni, ez a betegség jele”
„Mi van ha később is előjön ez a rossz állapot?”
„Meg kell fejtenem miért történik ez velem”

Kognitív-szint

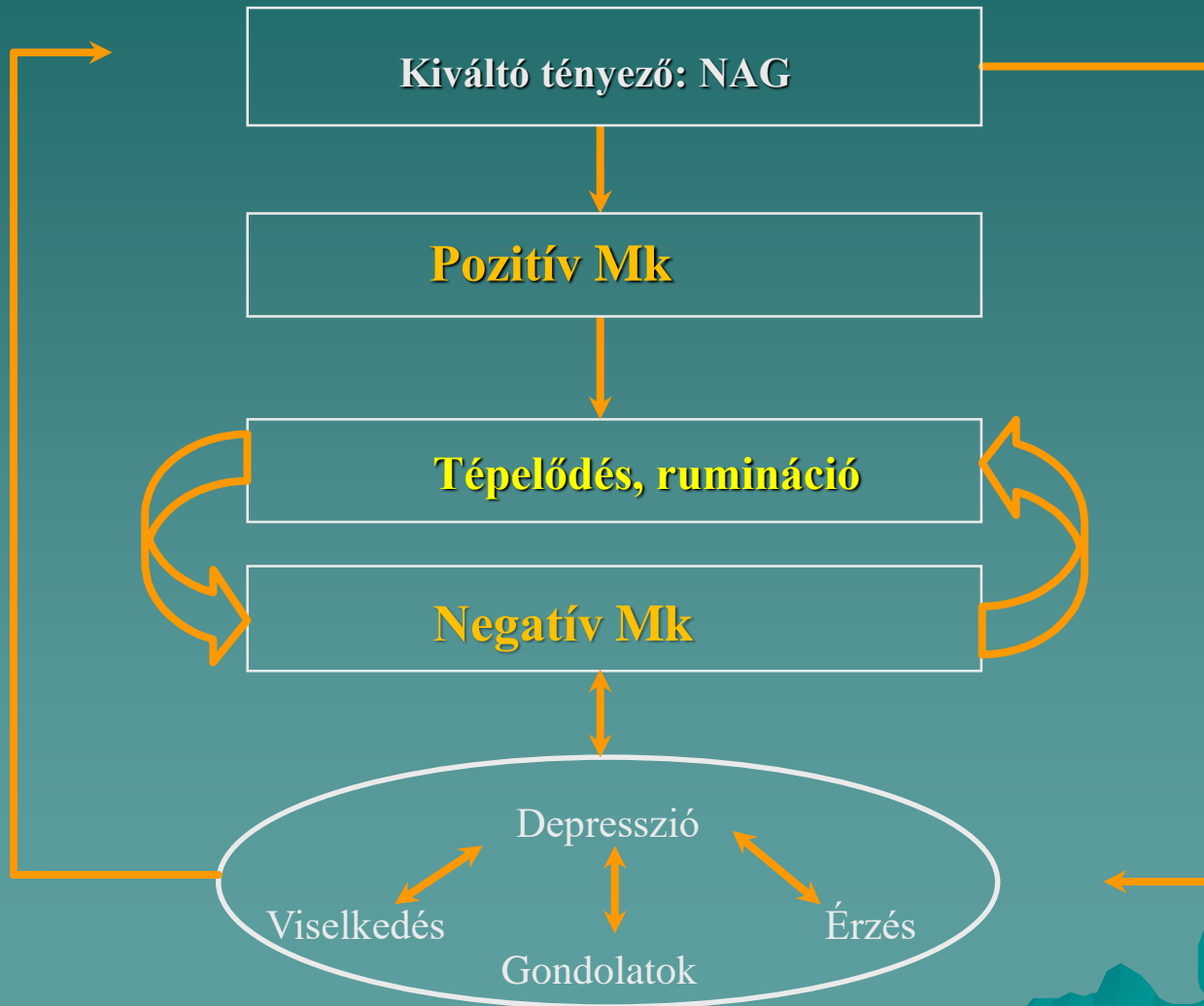

„Egyedül vagyok”
„Senki sem szeret”
„Senkinek nem vagyok fontos”
„Mindig jól kell teljesítenem, ahhoz, hogy elfogadjanak”

Érzelmi állapot

Szomorúság, depresszió

A depresszió metakognitív modellje (Wells, 2009)

Példa: 35 éves férfi, közepes depressziós epizód

Következmények

- ◆ nem tudja abbahagyni a tépelődést, aggodalmaskodást
- ◆ nehezen kontrollálható állandó belső verbális tevékenység

⇒ benne ragad a helyzet negatív értelmezésében

⇒ negatív érzelmi állapot fenntartása

⇒ koncentráció, figyelem beszűkülése a pszichés vagy testi tünetekre → gyakoriság, intenzitás fokozódik

⇒ felépülés késleltetése ⇒ krónikus állapotok

⇒ későbbi relapszus, visszaesés

Kognitív terápia ↔ Metakognitív terápia

Tartalom ↔ Folyamat

Fókuszban: NAG tartalma,
kognitív torzítások, sémák,
diszfunkcionális attitűdök

CÉL

Kognitív átstrukturálás

Realitásvizsgálat:

NAG megválaszolása,
alternatív jelentésadás,
adaptív helyzetértelmezés

⇒ pszichés tünetek csökkenése

Depresszió KT: 12-16 ülés

Fókuszban: metakognitív
folyamatok
(perszeveráló gondolkodás)

CÉL

Megállítani a perszeveráló
gondolkodást

Új viszonyulást kialakítani a NAG
tartalmához

Rugalmas kognitív kontroll
kialakítása

⇒ pszichés tünetek csökkenése

Depresszió MKT: 6-8 ülés

A depresszió metakognitív terápiája

1. ülés: szocializálás, konceptualizálás, rumináció azonosítása, Figyelem tréning
  2. ülés: rumináció idő – kontrollálhatatlanság hiedelmek, késleltetés
Mindfulness gyakorlat, Figyelem tréning
  3. ülés: negatív Mk megkérdőjelezése, aktivitás szint, elkerülés felmérése
- 4-5-6. ülés:
- pozitív Mk megkérdőjelezése, rumináció késleltetése
  - aktivitás fokozása, adaptív megküzdési stratégiák
  - Mindfulness gyakorlat, Figyelem tréning
- 7-8. ülés: visszaesés megelőzése
- kritikus helyzetek azonosítása
  - új metakognitív kontroll megszilárdítása

Negatív Mk módosítása

„Nem tudok kikeveredni ebből a negatív spirálból, megőrülök”

„Soha többet nem tudok normálisan gondolkodni.”

„A sok negatív gondolattól még jobban bevonzom a bajt.”

Megkérdőjelezés, verbális reattribúció

Mi támasztja alá, mi szól ellene?

- korábban is volt hasonló, majdnem becsavarodtam, kórházba kerültem
- a többi esetben mégis csak sikerült megállítani ezt, amikor engedtem, hogy mások segítsenek (figyelem elterelés, támasz)

Ha a tépelődés kontrollálhatatlan és végtelen, hogyan szűnik meg mégis?

- a gyógyszer is enyhíti
- ha valakivel beszélget (skype a lányával)

Késleltetés

- Halassza el a tépelődést egy későbbi időpontra
- A tépelődést szorítsa keretek közé: 30 perc.....15 perc
  - ⇒ tépelődés kontrollálhatóvá válik
  - !!! a késleltetés nem azonos a gondolat elnyomásával

Pozitív Mk módosítása

„A tépelődés segít megküzdeni a depresszióval.”

„ Addig agyalok, míg rájövök, hol a hiba.”

„Azt mondják értelmes vagyok, akkor előbb utóbb a végére járok ennek”

Megkérdőjelezés, verbális reattribúció

Rumináció előny – hátrány elemzése

- Sok agyalással megoldottam már nagy vállalatok problémáit
- Sokszor az életemben egyedül kellett kikeveredni nehéz helyzetekből
- De ez másfajta agyalás, sajnos nem hasznos és többször belevitt a gödörbe

Ha a rumináció hasznos gondolati tevékenység, miért van mégis negatív hatása a hangulatára?

Mindfulness szemlélet

- Elfogadás: „...a már ismerős depressziós gondolataim”
- Reaktivitás mentesség ↔ rumináció
- Külső szemlélőként észlelni a gondolatokat

Figyelem tréning

- az első alkalomtól
- mentális (kognitív) rugalmasság fejlesztése

Figyelem tréning (Wells, 1990)

Cél: önfigyelés módosítása, metakognitív kontroll kialakítása

➤ Gyakorlatok: napi 15 perc

Szelektív figyelem

Megosztott figyelem

Fókuszváltás

⇒ az intruzív gondolatokat háttérzajként kezelje, ne próbálja meg elnyomni vagy elkerülni

Hatékony: pánik, depresszió, egészségsszorongás, akusztikus hallucinációk

Tudatos jelenléten alapuló terápiák

Mindfulness Based Stress Reduction - *Kabat-Zinn, 1990*

krónikus fájdalom

szorongások

traumák

súlyos depressziók

daganatos betegségek

Mindfulness Based Cognitive Therapy - *Segal & Williams, 1995*

krónikus depresszió

visszaesések megelőzése

Bizonyítékokon alapuló (evidence based) terápiák a depresszió kezelésében (NICE, 2019)

- ◆ Kognitív terápia – 16-20 ülés
- ◆ Rövis pszichodinamikus terápia – 16-20 ülés
- ◆ Interperszonális terápia – 16-20 ülés
- ◆ Viselkedésaktiváció – 10-12 ülés

- ◆ Visszaesések esetén: MBCT

Semmelweis Mindfulness Központ